

ASIA**Käräjätuomarin epäilty virkarikos****ASIAN VIREILLETULO**

Oulun poliisilaitoksen rikosylikomisario A on 2.10.2012 ilmoittanut oikeuskanslerinvirastolle tiedoksi tutkintapyynnön asiassa 8630/R/26301/12. Tutkintapyyntö koskee Oulun käräjäoikeuden käräjätuomari B:n menettelyä konkurssiasian käsittelyssä. Tutkintapyynnön mukaan käräjätuomari B on vähintäänkin huolimattomuudesta rikkonut virkatoiminnassaan noudatettaviin säännöksiin ja määräyksiin perustuvan virkavelvollisuutensa ratkaistessaan konkurssiasian käräjäoikeuden kansliassa istuntoa järjestämättä. Tutkintapyynnön mukaan tekoa ei sen haitallisuus ja vahingollisuus huomioon ottaen voida pitää vähäisenä.

Oulun poliisilaitos on toimittanut asiassa esitutinnan, jossa käräjätuomari B:tä on kuultu rikoksesta epäiltynä. Esitutinnan valmistuttua poliisi on siirtänyt asian syyteharkintaani.

TAPAHTUMATIETOJA

Verohallinto haki osakeyhtiötä Oulun käräjäoikeudessa konkurssiin 20.3.2012 jätetyllä konkurssihakemuksella. Käräjätuomari B teki 16.4.2012 asiassa (dnro K 12/4875) päätöksen (jäljempänä: *konkurssipäätös*). Käräjäoikeuden kokoonpanoon ei kuulunut muita henkilöitä. Päätöksellään B määräsi yhtiön asetettavaksi konkurssiin ja asianajajan pesänhoitajaksi.

Yhtiö valitti konkurssipäätöksestä Rovaniemen hovioikeuteen, joka päätöksellään 4.6.2012 kumosi käräjäoikeuden konkurssipäätöksen palauttaen asian käräjäoikeuteen määräyksiin, että käräjäoikeuden tuli omasta aloitteestaan ottaa asia uudelleen käsiteltäväksi. Hovioikeus perusteli omaa päätöstään konkurssilain 7 luvun 8 §:n 2 momentista ilmenevällä sekä sillä, että koska yhtiö oli vastustanut konkurssihakemusta eikä ollut suostunut asian käsittelemiseen käräjäoikeuden kansliassa, olisi asia tullut käsitellä käräjäoikeudessa hakemusasian istunnossa. Hovioikeuden mukaan käräjäoikeus menetteli virheellisesti ratkaistessaan asian kirjallisessa menettelyssä.

Tämän jälkeen Oulun kärjäoikeus otti asian uudelleen käsiteltäväkseen. Kärjäoikeus jätti päätöksellään 21.6.2012 käsittelyn sillensä hakijan peruutettua hakemuksensa. Kärjäoikeus antoi kuitenkin 25.6.2012 päätöksen pesähoitajan palkkiosta ja velvoitti yhtiön suorittamaan pesähoitajalle arvonlisäveroineen yhteensä 9.604,27 euroa.

RATKAISU

1. Menettely toimitetun esitutinnan perusteella

Kärjätuomari B:n käsittelemässä konkurssiasiansa velallisyhtiö ilmoitti lausumassaan kärjäoikeudelle vastustavansa konkurssihakemusta eikä antanut suostumusta asian käsittelemiseen kärjäoikeuden kansliassa. Tästä huolimatta B käsitteli ja ratkaisi asian kärjäoikeuden kansliassa määräten yhtiön asetettavaksi konkurssiin ja määräten asianajajan pesähoitajaksi.

2. Menettelyn rikosoikeudellinen arviointi

2.1 Rangaistussäännös

Rikoslain 40 luvun 10 §:n (604/2002) mukaan jos virkamies virkaansa toimittaessaan huolimattomuudesta muulla kuin luvun 5 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla rikkoo virkatoiminnassa noudatettaviin säännöksiin tai määräyksiin perustuvan virkavelvollisuutensa, eikä teko huomioon ottaen sen haitallisuus ja vahingollisuus ja muut tekoon liittyvät seikat ole kokonaisuutena arvostellen vähäinen, hänet on tuomittava tuottamuksellisesta virkavelvollisuuden rikkomisesta varoitukseen tai sakkoon.

2.2 Virkavelvollisuuden vastaisuus

Konkurssilain 7 luvun 8 §:n 2 momentin mukaan jos velallinen vastustaa konkurssihakemusta, asia käsitellään istunnossa, jollei velallinen ole suostunut siihen, että asia käsitellään kansliassa. Konkurssilain esitöissä todetaan mainitusta momentista tarkemmin seuraavaa: ”Jos velallinen vastustaa hakemusta, asia on aina käsiteltävä istunnossa, jollei velallinen suostu siihen, että asia käsitellään kansliassa. Istuntokäsittelyyn riittää pelkkä vastustaminen eikä velallisen tarvitse esittää sille mitään perustetta.” (HE 26/2003 vp, s. 90)

Konkurssilain 7 luvun 4 §:n 1 momentin mukaan konkurssia koskevan asian käsittelyssä noudatetaan soveltuvin osin hakemusioiden käsittelyssä annettuja säännöksiä. Konkurssilain esitöissä tarkennetaan asiaa seuraavasti: ”Konkurssilakiin tulisi edelleen eräitä tuomioistuinnettelyä koskevia erityissäännöksiä, joita noudatettaisiin yleisen lain asemesta. Ne koskevat muun muassa konkurssihakemuksen sisältöä, siirtoa toiseen tuomioistuimeen sekä hakemuksen käsittelyä.” (HE 26/2003 vp, s. 87)

Selvää on, että asiassa nimenomaisesti sovellettavaksi tulevien konkurssilain säännösten perusteella kärjätuomari B on hovioikeudenkin katsomin tavoin menetellyt virheellisesti: Kun velallinen vastusti konkurssihakemusta eikä suostunut asian käsittelemiseen kärjäoikeuden kansliassa, olisi asia tullut käsitellä kärjäoikeuden istunnossa.

Esitutkinnassa B on todennut, että hovioikeuden ratkaisusta ilmeneviin perusteisiin nähden hän oli menetellyt virheellisesti. Huolimattomuuden hän kuitenkin kiistää. Ratkaisun tekemistä oli B:n mukaan edeltänyt hyvin laaja ja huolellinen harkinta konkurssiasian eri käsittelyssä huo-

mioon otettavista periaatteista ja laista johtuvista velvoitteista. Kertomansa mukaan B oli ollut tietoinen hovioikeuden ratkaisusta ilmenevistä pykälistä. Päätösharkinnassaan hän ei ollut pitänyt niitä kaikissa tapauksissa ehdottomina, toisin kuin hovioikeus oli katsonut. B on todennut, että kyse oli hakemusasian käsittelyssä noudatettavan oikeudenkäymiskaaren (OK) 8 luvun ja soveltuvien osin muualta OK:sta sovellettavaksi tulevien menettelysäännösten sekä konkurssilain menettelysäännösten kokonaistulkinnasta. B on viitannut esimerkiksi OK 8 luvun 14 §:ään, josta ilmenee, että jos muussa laissa on istunnon toimittamisvelvollisuutta koskeva määräys, velvollisuutta ei ole toimittaa istuntoa, jos sitä ei ole toimitettava myös OK:n (8 luvun) mukaan. B on kiistänyt näin ollen syyllistyneensä asiassa rikokseen tai muutoinkaan oikeudellisesti moitittavaan menettelyyn.

B:n edellä mainituin tavoin esitutkinnassa kertomansa vuoksi asiassa on syytä tuoda esille seuraavaa.

OK 8 luvun 3 §:n 3 momentin mukaan riitainen hakemusasia on käsiteltävä hakemusasian istunnossa, jos asiaan osallinen sitä vaatii tai käräjäoikeus asian tai sen osan selvittämiseksi pitää asian käsittelyä hakemusasian istunnossa tarpeellisena.

OK 8 luvun 14 §:n mukaan jos muussa laissa on tämän luvun menettelysäännöksistä poikkeava säännös, sovelletaan sitä. Säännöksiä, joiden mukaan asia tulee käsitellä istunnossa, noudatetaan kuitenkin vain, jos asia myös tämän luvun säännösten mukaan on käsiteltävä istunnossa.

Viimeksi mainittua säännöstä koskevissa lain esitöissä todetaan muun ohella seuraavaa: ”Nykyisessä hakemusasioiden käsittelyä koskevan lain 2 §:n 1 momentissa on vastaavasti säännös, jonka mukaan sellaista ennen voimassa olevan lain antamista annettua säännöstä, joka koskee alioikeuden kokoonpanoa tai yhden tuomarin toimivaltaa taikka edellyttää asian käsittelemistä istunnossa, ei noudateta. Esimerkiksi kuolleeksi julistamisesta annetusta laissa (15/1901) on säännös, jonka mukaan kadonnut henkilö on kutsuttava tietyksi oikeudenkäyntipäiväksi ilmoitautumaan tuomioistuimelle uhalla, että hänet muutoin voidaan julistaa kuolleeksi. Tällainen säännös on aikoinaan edellyttänyt asian käsittelyä istunnossa. Ilman nyt puheena olevan kaltaista säännöstä kuolleeksi julistamista koskevan asian käsittely kansliassa ei olisi mahdollista. Tästä syystä tätä säännöstä vastaava säännös otetaan ehdotettavan lain 8 luvun 14 §:ään.” (HE 32/2001 vp, s. 71)

Lain esitöiden mukaan OK 8 luvun 14 §:n toinen virke ehdotettiin siis otettavaksi lakiin sen vuoksi, että nimenomaan ennen voimassa olleen lain antamista annettua säännöstä asian käsittelemisestä istunnossa noudatettaisiin kuitenkin vain, jos asia myös 8 luvun säännösten mukaan olisi käsiteltävä istunnossa.

Oikeuskirjallisuudessa on tältä osin todettu, että OK 8 luvun 14 §:n toisen virkkeen mukaisia säännöksiä ei ilmeisesti ole voimassa olevassa lainsäädännössä. Tässä yhteydessä on kuitenkin korostettu seuraavaa: ”*Oikeudenkäymiskaaren 8 luvun perustelujen mukaan OK 8:14 vastaa aikaisempaa HakL 2.1 §:ää. Tarkkaan ottaen näin ei kuitenkaan ole, sillä hakemuslaissa etusija istuntoa koskeville säännöksille annettiin vain suhteessa aikaisempaan lakiin ja asetustasoihin säännöksiin. Tätä varausta ei ole OK 8:14:ssä, joten sanamuotonsa mukaan se sulkisi pois myös tulevat OK 8 luvusta poikkeavat säännökset. Tällainen lainsäätäjän käsien sitominen ei kuitenkaan ole mahdollista, joten käytännössä säännös koskee vain aikaisempaa lainsäädäntöä. Jos lainsäätäjä jonkin asiaryhmän osalta haluaa nimenomaisesti säätää, että sellaista asiaa koskevassa hakemusasianssa on aina järjestettävä istuntokäsittely, on siihen toki mahdollisuus.*” (Linna, Tuula: Hakemuslainkäyttö, Helsinki 2009, s. 147-148)

Oikeuskirjallisuudessa korostetaan, että konkurssilain 7 luvun 8 §:n 2 momentin erityissäännös syrjäyttää oikeudenkäymiskaaren 8 luvun 3 §:n 3 momentin hakemusasioiden yleissäännöksen, jonka mukaan riitainen hakemusasia on käsiteltävä hakemusasian istunnossa, jos asiaan osallinen sitä vaatii tai käräjäoikeus asian tai sen osan selvittämiseksi pitää käsittelyä istunnossa tarpeellisenä. (Koulu, Risto: Konkurssiin asettaminen ja konkurssin oikeusvaikutukset, teoksessa *Insolvenssioikeus*, Juva 2009, s. 205) Asiaa on oikeuskirjallisuudessa edelleen tarkennettu seuraavasti: ”OK 8:14:n toisessa virkkeessä on erikoislaatuinen säännös, joka sisältää poikkeuksen OK 8 luvun säännösten toissijaisuudesta. Sen mukaan muussa laissa olevia säännöksiä, joiden mukaan asia tulee käsitellä istunnossa, noudatetaan vain, jos asia myös OK 8 luvun säännösten mukaan on käsiteltävä istunnossa. Yleisten laintulkintaperiaatteiden mukaan KonkL 7:8.2 kuitenkin syrjäyttää mainitun lainkohdan ja istunnon toimittamisvelvollisuus määräytyy yksinomaan KonkL 7:8.2:n perusteella.” (Könkkölä, Mikko – Linna, Tuula: *Konkurssioikeus*, Helsinki 2013, s. 121)

Minulla ei ole aihetta arvioida asiaa toisin kuin oikeuskirjallisuudessa on edellä mainituin tavoin tehty. Esitetyt kannanotot ovat jo ilman konkurssilain esitöissä lausuttua (että konkurssilain erityissäännöksiä esimerkiksi konkurssihakemuksen käsittelystä sovelletaan yleisen lain sijasta) perusteltuja niin *lex specialis* –periaatteen (jonka mukaan erityissäännös syrjäyttää yleissäännöksen) kuin *lex posterior* –periaatteen (jonka mukaan myöhemmin säädetyllä lailla syrjäytetään aikaisemmin säädetty laki) nojalla.

Selvää siis on, että OK 8 luvun 14 § ja sen myötä luvun 3 §:n 3 momentti ei ole tullut tapauksessa sovellettavaksi, vaan soveltaa on tullut konkurssilain 7 luvun 8 §:n 2 momenttia. B on näin ollen rikkonut virkatoiminnassa noudatettaviin säännöksiin perustuvan virkavelvollisuutensa käsittelemällä konkurssihakemusta koskevan asian käräjäoikeuden kansliassa huolimatta siitä, että velallinen vastusti konkurssihakemusta eikä suostunut asian käsittelemiseen kansliassa.

2.3 Teon vähäisyyden arviointi

Asiassa on vielä arvioitava, ylittääkö B:n epäilty menettely rikoslain 40 luvun 10 §:n tunnusmerkistössä säädetyn vähäisyyskynnyksen vai onko se tunnusmerkistössä mainitulla tavalla huomioon ottaen sen haitallisuus ja vahingollisuus ja muut tekoon liittyvät seikat kokonaisuutena arvostellen vähäinen.

Tuottamuksellisten virkarikosten rangaistavuuden perusteita ja tarvetta pohdittiin virkarikoslainsäädännön uudistuksen yhteydessä. Hallituksen esityksessä (HE 58/1988 vp, s. 19) on todettu muun ohella, ettei rangaistavuuden ulottaminen vähäisiin, lähinnä määrättyä menettelytapaa koskevien säännösten rikkomuksiin, joilla ei ole viran asianmukaisen hoidon tai yksityisten etujen kannalta mainittavampaa merkitystä, ole tarkoituksenmukaista. Lisäksi siinä on todettu (s. 65), ettei säännöksillä ole tarkoin määriteltävissä, milloin virkavelvollisuuden rikkomista voidaan pitää vähäisenä, ja että tämän arvioiminen jää syyttäväviranomaisen ja viime kädessä tuomioistuimen harkittavaksi.

Vähäisyyttä arvioitaessa on edellä kerrotun perusteella huomiota kiinnitettävä muun muassa siihen, miten olennaisesti tekijä on menettänyt vastoin sitä, mitä edellytetään kysymyksessä olevan viran asianmukaiselta hoitamiselta, ja missä määrin virkamiehen menettely on loukannut tai vaarantanut yksityistä etua. Oikeuskäytännössä on annettu merkitystä myös sille, miten vakavasti teko vaarantaa luottamusta viranomaisen toiminnan asianmukaisuuteen (esim. KKO 2001:54).

Totean aluksi, että hovioikeus on sinänsä oikaissut käräjäoikeuden menettelyvirheen kumoamalla käräjäoikeuden konkurssipäätöksen palauttaen asian käräjäoikeuden käsiteltäväksi. Yksinomaan tästä ei kuitenkaan voi tehdä sitä johtopäätöstä, että B:n menettely esimerkiksi olisi loukannut tai vaarantanut yksityistä etua vain siinä määrin, että tekoa voitaisiin pitää vähäisenä.

Tutkintapyyntöön mukaan kun konkurssiasiaa käsiteltiin hovioikeuden päätöksen jälkeen uudelleen käräjäoikeudessa, hakija peruutti hakemuksensa osapuolten päästyä sopimukseen ja hakijan saatua velalliselta tietyn suorituksen. Korostan kuitenkin, ettei käytettävissä olevan aineiston perusteella ole mahdollisuutta enemmälti arvioida sitä, miten asia olisi alun perin tullut ratkaistuksi, mikäli B ei olisi käsitelty ja ratkaissut asiaa käräjäoikeuden kansliassa, vaan olisi lain edellyttämällä tavalla järjestänyt siinä suullisen istunnon.

Kun asiassa olisi nimenomaisesti tullut soveltaa konkurssilain 7 luvun 8 §:n 2 momenttia, jossa tuomioistuimelle ei ole jätetty harkintavaltaa istuntokäsittelyn suhteen – mikäli velallinen on vastustanut konkurssihakemusta eikä ole suostunut siihen, että asia käsitellään kansliassa – konkurssiasian käsitteleminen tällaisessa tilanteessa B:n tekemin tavoin käräjäoikeuden kansliassa on lähtökohtaisesti varsin vakava virhe.

Edellä kohdassa 2.2 on selostettu B:n esille tuomaa OK 8 luvun 14 §:n säännöstä ja sen mahdollista soveltuvuutta tapauksessa. Vaikka sinänsä on selvää että OK 8 luvun kanslia/istuntokäsittelyä koskevia säännöksiä ei ole tullut tapauksessa soveltaa, B:n menettelynsä puolustukseksi esittämiä seikkoja ei voida pitää kokonaan merkityksettöminä. Täysin poissuljettua ei ole, että OK 8 luvun 14 § yhdessä mainitun luvun 3 §:n 3 momentin kanssa voisivat yksinomaan mainittuja säännöksiä tarkasteltaessa aiheuttaa väärinkäsityksen siitä, että niitä olisi tullut tapauksessa soveltaa.

Vaikka itse konkurssipäätöksessä ei olekaan sovellettuina lainkohtina mainittu kuin konkurssilain 2 luvun 1 §:n 1 momentti ja 3 §:n 2 momentti sekä 8 luvun 1 §, konkurssipäätökseen sisältyy viitteitä siitä, että OK 8 luvun säännöksiä olisi sovellettu hakemuksen käsittelyn osalta. Konkurssipäätöksessä selostetaan velallisen, eli yhtiön antamaa lausumaa. Ennen sitä päätöksessä todetaan, että velalliselta oli pyydetty lausumaa hakemuksen johdosta uhalla, että ”jos ette anna pyydettyä lausumaa määräajassa, käräjäoikeus voi laiminlyönnistä huolimatta ratkaista asian ja asettaa velallisen konkurssiin. Asia voidaan ratkaista myös, jos ette ole esittänyt lausumassanne perustetta hakemuksen vastustamiselle tai vetoatte ainoastaan sellaiseen perusteseen, jolla selvästi ei ole vaikutusta asian ratkaisemiseen”. Tämän jälkeen päätöksessä todetaan johtopäätöksenä käsittelyn osalta, että ”velallinen on lausumassaan vedonnut vain seikkaan, jolla ei selvästi ole vaikutusta asian ratkaisemiseen. Sen vuoksi asia on ratkaistu heti siirtämättä asiaa suullisessa käsittelyssä ratkaistavaksi”.

Huomion arvoista kuitenkin on, että käräjäoikeuden velalliselle lähettämässä lausumapyyntönsä todetaan konkurssipäätöksessä edellä selostetun lisäksi asian jatkokäsittelystä seuraavaa: ”Siinä tapauksessa, että lausumassanne ilmoitatte vastustavanne hakemusta, asia siirretään käräjäoikeuden istunnossa tapahtuvaan käsittelyyn. Suostumuksellanne asia voidaan kuitenkin ratkaista kansliassa.” Tämä konkurssilain 7 luvun 8 §:n 2 momentin valossa lainmukainen käsittelyjärjestystä koskeva ohjeistus – josta ei siis mainita konkurssipäätöksessä mitään – on kaikesta päätellen ollut omiaan antamaan velalliselle sen lainmukaisen kuvan, että mikäli velallinen vastustaisi konkurssihakemusta eikä antaisi suostumusta kansliakäsittelyyn, konkurssiasia käsiteltäisiin käräjäoikeuden istunnossa (valituksessaan hovioikeuteen velallinen toteaa jääneensä nimenomaan tähän käsitykseen). Kun B oli vielä tästä huolimatta käsitelty konkurssiasian käräjäoikeuden kansliassa, on B:n menettely ollut omiaan vakavalla tavalla vaarantamaan luottamusta viranomaisen toiminnan asianmukaisuuteen.

Tutkintapyynnössään velallinen toteaa, että yhtiö on ollut B:n päätöksen johdosta 16.4. - 4.6.2012 konkurssissa ja pesähoitajan hallittavana. Yhtiö on sittemmin käräjäoikeuden päätöksellä veloitettu suorittamaan pesähoitajalle korvausta yhteensä yli 9.600 euroa. Pesähoitaja oli tutkintapyynnön mukaan velvollisuuksiensa mukaisesti tiedottanut konkurssiin asettamisesta yhtiön velkojille ja yhteistyökumppaneille, yhtiön työntekijöitä oli irtisanottu ja sen omaisuutta oli realisoitu ja muutoinkin toimittu siinä tarkoituksessa, että yhtiön liiketoiminta lakkaa.

Edellä kerrotun perusteella näyttäisi siltä, että B:n menettely on myös varsin huomattavassa määrin loukannut tai vaarantanut yksityistä etua.

Asiassa ei muutoinkaan ole ilmennyt mitään sellaista, jonka vuoksi B:n tekoa voitaisiin pitää sen haitallisuus ja vahingollisuus ja muut tekoon liittyvät seikat kokonaisuutena arvostellen vähäisenä.

3. Johtopäätökset ja toimenpiteet

Asiassa on toimitetun esitutinnan perusteella todennäköisiä syitä sen tueksi, että:

Käräjätuomari B on tässä ratkaisussa edellä arvioidulla menettelyllään huolimattomuudesta rikkonut virkatoiminnassa noudatettavaan säännöksiin perustuvan virkavelvollisuutensa menettellen tavalla, joka täyttää rikoslain 40 luvun 10 §:ssä (604/2002) rangaistavaksi säädetyn tuottamuksellisen virkavelvollisuuden rikkomisen tunnusmerkistön.

Asiassa ei ole tullut ilmi sellaisia B:n epäillyn menettelyn moitittavuutta vähentäviä tai muita seikkoja, joiden vuoksi asiassa ei olisi aihetta syytteen nostamiseen.

Pyydän valtakunnansyyttäjälle osoittamassani kirjeessä valtakunnansyyttäjää nostamaan tämän päätöksen mukaisesti syytteen Oulun käräjäoikeuden käräjätuomaria B:tä vastaan rikoslain 40 luvun 10 §:ssä (604/2002) säädetystä tuottamuksellisesta virkavelvollisuuden rikkomisesta B:n edellä tarkoitetusta menettelystä.

Lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni tiedoksi Rovaniemen hovioikeuden presidentille ja Oulun käräjäoikeuden laamannille.

Oikeuskansleri

Jaakko Jonkka

Esittelijäneuvos

Markus Löfman

OIKEUSKANSLERINVIRASTO
